

УДК 130.2+17.021.2+316.7

Є. Р. Борніштейн - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ДОЗВІЛЛЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ЯВИЩЕ

Розглядається сутність розвитку дозвілля як сфери, яка відображає модернізаційні та постмодернізаційні процеси, що відбуваються у суспільстві. Аналізується специфіка дозвілля в сучасному українському суспільстві. Визначено вплив рекреації на дозвілля та особливості дозвіллевих потреб.

Ключові слова: дозвілля, вільний час, модернізація, постмодернізація, трансформація, соціокультурне, дозвіллева діяльність, дозвіллеві потреби.

ДОСУГ КАК СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОЕ ЯВЛЕНИЕ

Рассматривается сущность развития досуга как сферы, отображающей модернизационные и постмодернизационные процессы, происходящие в обществе. Анализируется специфика досуга в современном украинском обществе. Обозначено влияние рекреации на досуг и особенности досуговых потребностей.

Ключевые слова: досуг, свободное время, модернизация, постмодернизация, трансформация, социокультурное, досуговая деятельность, досуговые потребности.

LEISURE AS A SOCIO-PHILOSOPHICAL PHENOMENON

The article reveals the essence of development of leisure as a sphere that shows modernization and postmodernization processes taking place in the society. The specific character of leisure in contemporary Ukrainian society is analyzed. The impact of recreation on leisure and the peculiarities of leisure needs are indicated.

Keywords: leisure, leisure time, modernization, postmodernization, transformation, sociocultural, leisure activities, leisure needs.

Дозвілля є не тільки сферою, де сходяться всі соціокультурні модернізаційні та постмодернізаційні процеси, на перетині яких складається значною мірою спосіб життя і закріплюється силою повторення, звички, ціннісно-нормативна система буття, але й таким доконечним простором, де відбуваються з тою чи іншою ефективністю відтворення і розвиток необхідних фізичних і духовних сил, здібностей і здатностей людей, піднесення людських сутнісних сил, формується потенціал майбутніх змін, долається або ж посилюється соціокультурне відчуження.

Модернізаційні зміни в усіх сферах суспільства, які найбільш інтенсивно почались з часів французької політичної та англійської економічної революції, іноді безпосередньо, а частіше опосередковано впливають на зміст, характер і форми дозвілля і вільного часу, формуючи його особливу періодизацію [1, с. 23-33]. Але в сьогоденні необхідно виділити постмодернізаційні та постпостмодернізаційні трансформації, які допомагають точніше аналізувати процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Власне зміст дозвілля «відображає» все різноманіття культурного життя у формах реалізаційної активності суспільства, є фокусом сходження найрізноманітніших культурних тенденцій розвитку суспільства, де вони закріплюються і конкурують, а тому ціленаправлений соціокультурний підхід, реалізований через призму теорії трансформації, дозволяє визначити, в якій мірі культурні зміни «проросли» в спосіб життя і використати пізнання дозвілля як масштаб для вимірювання змін.

Сучасне дозвілля, по-перше, впливає практично на всі сфери соціокультурного буття, по-друге, сприяє рекреації особистості. Тим більш важливе охарактеризувати дозвілля з точки зору соціальної філософії, що дає можливості для концептуального аналізу його сутності та особливостей.

Об'єкт дослідження – дозвілля як соціокультурний інститут сучасного суспільства.

Предметом дослідження є сутність та особливості дозвілля як соціально-філософського явища.

Виходячи з цього зазначимо мету роботи: проаналізувати специфіку розвитку дозвілля як соціально-філософського явища та його вплив на сучасне суспільство.

Мета дослідження зумовила постановку та вирішення таких завдань:

- уточнити категоріальний апарат дослідження;
- визначити особливості функціонування дозвіллевої сфери діяльності у сучасному суспільстві;
- прослідкувати вплив дозвілля на трансформаційні процеси в українському суспільстві.

Постановка проблеми. Особливо принципового значення для розгляду проблема дозвілля набирає в 60-ті роки ХХ ст., коли група вчених, особливо французька школа на чолі з Ж. Дюмазедьє (його роботи «Культурна революція вільного часу, 1968-88 роки»), запропонувала трактувати направленість всіх модернізаційних змін в дусі цільової установки суспільства на формування, у всякому разі у розвинених країнах, в кінці ХХ ст. «цивілізації дозвілля», підпорядковуючи її принципам виробництва і весь спосіб життя, що й було небезуспішно частково здійснено, насамперед, у Франції [2; 1], хоч сьогодні лідерство перейшло до США і Німеччини.

Така постановка цієї проблеми, на нашу думку, докорінно і радикально змінює систему пріоритетів у соціокультурній трансформації в соціально-філософському ракурсі та вводить принцип взаємозв'язку виробничої, позавиробничої і культурної сфери з точки зору його впливу на побудову цивілізації дозвілля. Це принципово змінює, якщо прийняти цю концепцію, і наповнює, очевидно, додатковим змістом сам соціокультурний підхід, який набуває нового виміру. Сьогодні центр уваги сфери дозвілля змінюється на забезпечення культурного і морального потенціалу особистості і суспільства, забезпечення партнерських стосунків працівників культури з владою на місцях, усвідомлюється її роль в забезпеченні соціальної стабільності і перспектив розвитку [1, с. 109]. Разом з тим, концепція Ж. Дюмазедьє, долаючи значну критику, утверджується і дозволяє знайти нові підходи для осмислення трансформаційного бачення дозвілля [4, с. 34-36].

Виклад основного матеріалу. Дозвілля і рекреація в самому широкому сенсі сполучаються з великими сферами життєдіяльності суспільства – від соціокультурних, соціопсихологічних, соціоекономічних відносин до суто особистого життя людини.

Зміни у теоретичних, емпіричних дослідженнях і реаліях у сфері вільного часу обумовлені поруч загальноцивілізаційних факторів: глобалізацією суспільства, трансформаційними процесами, деідеологізацією та гуманізацією міждержавних відносин; визнанням пріоритетів загальнолюдських інтересів; вільним спілкуванням молоді різних країн; розвитком форм політичного і культурного співробітництва, міжнародного туризму, а також опосередкованих форм через Інтернет, аудіовізуальні та телерадіоканали.

Сучасне дозвілля несе на собі печатку постіндустріального суспільства і пронизує все повсякденне життя. Постіндустріалізм розмив колишні соціальні кордони.

Міська культура модерну та постмодерну виявилася нерозривно пов'язаною з трансформацією суспільства та особистості. Соціокультурні зв'язки, ставши більш поширеними, ускладнилися.

Все це змушує переосмислити нові реалії, концепції і висновки щодо розвитку та особливостей дозвілля.

Становлення нового досвіду проведення дозвілля пов'язано з появою паростків постмодернізму: «змінною образа почуттів» і «нвової структури свідомості», незалежного від цінності і адекватності соціальних та культурологічних теорій.

Сучасна науково-технічна революція надала нову роль засобам масової комунікації, пом'якшила соціокультурні відмінності між людьми і типами поселень. Цьому сприяв розвиток системи безперервної освіти, її демократизація і гуманізація, загальнодоступність дозвільної інфраструктури, яка дала можливість усвідомити необхідність не тільки взаємозв'язків і взаємозалежності сучасного світу, а й фізичного, духовно-морального виживання людства. На наших очах формується міжнародно-орієнтована особистість, мисляча в дусі планетарної свідомості і загальнолюдських цінностей.

Крім зазначеного можна виділити наступні тенденції:

- зростає вільний час трудящих, і при цьому відбуваються його якісні зміни;
- формуються соціокультурні функції місцевих органів самоврядування, підприємств і численних рухів;
- з'являються нові види і форми соціальної творчості у культурно- економічній дозвільній діяльності.

Ці соціальні ініціативи проявляються в екологічних, світоглядних, феміністичних рухах, конфесійних місіях. Під їх впливом все більшу популярність завойовують пізнавальні міжнародні

національні радіо- і телевізійні вікторини.

Тому суспільство потребує нової оцінки дозвілля. На нашу думку, **дозвілля** у сьогоденні необхідно аналізувати як соціокультурну систему різноманітних видів діяльності, орієнтовану на реалізацію всебічних потреб людства, що сприяє рекреації особистості та здійснюється у вільний час індивіда.

Вивчення специфіки дозвіллевої діяльності потребує визначення її структурних компонентів:

- ◆ типів і форм діяльності, їх моделей і функцій;
- ◆ діяльності керівника (художника, технолога і т. д.) і споживача, який освоює зміст і форми дозвіллевої діяльності;
- ◆ якості діяльності – пізнавальної, репродуктивної, творчої;
- ◆ об'єктно-суб'єктних відносин у різних видах дозвільної діяльності;
- ◆ ціннісно-орієнтаційної спрямованості;
- ◆ соціокультурних орієнтирів.

Розробка цих категорій має враховувати максимальну можливість розмаїття нових форм дозвілля.

Разом з тим система закладів культури клубного типу, яка функціонувала майже в незмінному стані впродовж багатьох десятиліть, виявилась надзвичайно інерційною, консервативною, замкненою сама на собі, на той тип кадрів, який постійно відтворювався.

Пригашення і деструктування гуманістичного і колективістського за своїм змістом, хоч часто і надто запрограмованого соціалістичного дозвілля, і необумовлена потребами громадян пропозиція низькоякісної західної культури індивідуалістичного і споживацького спрямування, посилює деградаційні тенденції і разом з тим потребує модернізаційно оновленому національно орієнтованому дозвіллі, яке сьогодні необхідно програмувати.

Соціокультурна трансформація сфери дозвілля забезпечується комплексом об'єктивних соціально-економічних умов та суб'єктивною мотивацією учасників дозвіллевого процесу, а тому так важливо знайти оцінку ролі цих факторів як складової соціокультурного контексту дозвіллевої діяльності.

Визначення цих умов і факторів дозволяє окреслити стан та перспективи змін у дозвіллевій сфері, беручи до уваги, що сфера вільного часу є не тільки засобом відтворення, але й розвитку людських сутнісних сил.

Соціокультурні умови і фактори реалізації і трансформації дозвіллевих потреб складають комплекс взаємозалежних об'єктивних і суб'єктивних складових. Першою і важливою із них є економічно-фінансова складова.

Чисельні соціологічні дослідження засвідчують, що базовою основою задоволення культурних потреб є матеріальне становище громадян, яке в українському суспільстві продовжує погіршуватись. Україна має найнижчу середню заробітну плату в Європі.

Тому фактично в суспільстві в останні роки складається суперечність між досить розвиненою державною мережею культурно-просвітницьких закладів і матеріальними можливостями громадян по їх реальному використанню. Разом з тим реально за десять років незалежності погіршується соціокультурна інфраструктура закладів.

Другою детермінантою можливої трансформації дозвіллевої діяльності є фактор наявності у громадян вільного часу. Однак, жорсткі умови перехідного періоду, які ставлять громадян в становище виживання, породжують необхідність додаткових зусиль (підробітки, домашнє господарство та інше), які значно скорочують сферу вільного часу (його кількості) і різко погіршують якість його використання [6].

Третьою детермінантою функціонування і розвитку, як і трансформації, структури дозвілля громадян є якість роботи культурно-дозвіллевої мережі, рівень культурних послуг.

Спробуємо дати коректну характеристику існуючої структури дозвілля зі співставленням її з бажаною, тобто з культурно-дозвіллевими пріоритетами населення.

Зростаюча соціокультурна диференціація, посилюючи соціально-статусне і культурне розмежування, об'єктивно веде до зростання потреби в престижно-статусному присвоєнні культури, в центрі якого постають зразки не етнічної, а сучасної західної культури. Власне національна культура потрапляє в поле впливу на неї різноманітних, а нерідко і конфронтуючих, соціально-культурних потреб й інтересів.

Тому пріоритет історичної пам'яті, народної культури є важливим, але таким, який доповнюється, а в деяких соціальних групах домінується потребою в сучасних зразках національної і західної культури.

Таке напружене соціальне «використання культури», попит на її «осучаснення» є другою домінантою стану сучасної культури, котра, зростаючи, інтенсивно стимулюється у своєму розвитку

дозвіллям, яке є нічим іншим як сферою культурного споживання. За відомою діалектикою взаємозв'язку елементів системи «культурних потреб – культурної творчості, виробництва – культурного споживання, освоєння» розвиток культури відбувається в усіх зазначених ланках, але найбільше стимулюється культурним освоєнням, яке відтворює і розвиває не тільки духовні здібності, але й потреби [7, с. 221].

Типовою рисою поведінки в сфері дозвілля стає зростаюче ще з 60-х років переміщення центру дозвіллевої активності від суспільної мережі до домівки, яке значно посилилось за останні десять років у зв'язку з розвитком засобів масової комунікації, кризою державної мережі, її інертністю і нездібністю відповідати новим потребам громадян, які стають все більш різноманітними і вибагливими [8, с. 586]. Радіо і телебачення закріпили індивідуальне споживання культурних благ.

Разом з тим, дозвіллева самоорганізованість дозвілля та його одомашнення та індивідуалізація мають не тільки позитивні, але й негативні сторони, бо дозвіллеве усамітнення, особливо у комп'ютерній формі, обмежує таке необхідне для становлення особистості безпосереднє культурне спілкування, завдає шкоди розвитку особистості, звужує її світогляд, обмежує можливості її творчої, громадянської участі у культурі.

Таким чином, в цілому відбуваються структурно-функціональні зміни в дозвіллевій діяльності, які охоплюють інституціональні або «формальні» та самоорганізаційні, або «неформальні» утворення.

Сьогодні, коли в перехідний період потрібна значна допомога громадянам в закріпленні певних ціннісних орієнтацій, у наданні допомоги в адаптації до нових умов життя, скорочення послуг і впливу культурно-дозвіллевої мережі не тільки не сприяє поступу соціокультурної трансформації, а значно її стримує, що й вимагає додаткових зусиль держави по модернізації цієї сфери, забезпеченню програмування її розвитку на перспективу.

Іншою важливою тенденцією, яка впливає на визначення культурних пріоритетів, є зміни в структурі вільного часу, який при позірній збільшеності свого об'єму, насправді, в цілому скорочується, бо значна його частина переходить до сфери боротьби за виживання, комерції та наживи. Відносно структури вільного часу формуються суперечливі тенденції, пов'язані зі зміною відношення основної маси людей до культури, яке стає все більш споживацьким, інструментальним, і лише для незначної частини більш витонченим і специфічним. Останнє є функцією не тільки смаку, але й фінансових можливостей.

В цілому ж споживацтво в дозвіллі проявляється не тільки в прагматизмі культурного вибору, але й у зростаючому переважанні пасивних форм дозвілля (перегляд DVD-, відео-, телепередач та інше) над активними, зниженні загальнокультурної активності при зростанні різноманітного вибору предметів і засобів культури. Складається парадоксальна ситуація, разом з тим типова для перехідної доби, коли в умовах зростаючої культурної пропозиції, урізноманітнення поля культури і об'єктивні (матеріальні, просторові, обмеженості середовища та ін.), і суб'єктивні чинники виступають як стримуючі в контактах людини з культурою.

З цими обмеженнями, особливо матеріальними, пов'язане посилення орієнтації на заняття в системі природного середовища (виїзд на дачу, природу, на село), які перетворюють цю сферу дозвілля у компонент «стилю життя», як він склався на Заході, але з інших причин і з іншими мотивами і наслідками. Якщо на Заході «вихід на природу» має рекреаційно-естетичний зміст, то у нашій країні він пов'язаний переважно з мотивами виживання, має меркантильне наповнення [4].

В сучасному суспільстві відбувається мінімалізація частки власного дозвілля в структурі позаробочого часу в значній частини населення, зниження в системі життєвих пріоритетів потреби в активному освоєнні цінностей культури, «згасання» активних, творчих форм дозвілля, що, очевидно, має негативні соціальні наслідки, призводячи до порушення середовищних локальних зв'язків і породжуючи зростаючу культурно-споживацьку самотність особистостей, знижує ефективність громадської соціокультурної соціалізації.

Соціальна необхідність радикального реформування культурно-дозвіллевої сфери в дусі сучасної модернізації та пост модернізації викликана зміною характеру суспільних відносин і забезпечення, задоволення нових культурних потреб. У той же час слід брати до уваги, що модернізація культурно-дозвіллевої сфери є складовою загального процесу реформування галузі культури в цілому і відбувається в єдиному процесі. Постає проблема забезпечення адекватності впроваджуваної модернізації культури соціокультурним потребам громадян і перспективам загальної модернізації, її ефективності.

В Україні дана проблема почала вирішуватись в період перебудови шляхом впровадження мережі інноваційних закладів культури клубного типу і проведення соціального експерименту з

вдосконалення їх діяльності і поширення передового досвіду на всю галузь культури.

За своїми соціокультурними наслідками така реформація є радикальною зміною типу культурно-дозвіллевого обслуговування, в основі якого лежить принцип пріоритету культурних інтересів та запитів населення і який передбачає впровадження багатоваріантної системи власності, стимулювання особистої і колективної зацікавленості працівників культури у результатах своєї праці, оволодіння методикою перспективного планування та прогнозування, навичками створення регіональних культурно-дозвіллевих програм.

Фахівці приходять до висновку, що існуюча державна мережа закладів і організацій культури є недостатньою для організації бажаного дозвілля, характеризується непогодженістю роботи окремих типів закладів культури, невідповідністю їх потребам населення. В реальній практиці складається суперечність у взаєминах специфічно конкуруючих традиційних державних структур з недержавною мережею закладів культури, які мають, в основному, комерційну спрямованість, і повинна бути предметом спеціального дослідження як і суперечність між традиційними і новими суб'єктами культурної діяльності.

Важливою ознакою кризи традиційної просвітницько-клубної мережі є раніше відмічена в загальній формі її функціональна невідповідність новим потребам населення, яка призводить до зростаючого відчуження користувачів від неї, що зародилось ще в період перебудови.

Слід, однак, зауважити, що в період незалежності незадоволеність населення рівнем культурного обслуговування була пов'язана зі зростаючим зниженням його фінансування, що призводить до катастрофічного занепаду матеріальної бази закладів культури і пов'язаним з цим зниженням рівня культурних послуг.

Оскільки модернізаційні процеси пов'язані зі зрушеннями у всьому суспільстві, які поширюються з усіх його складових сторін на сферу дозвілля і відображають характер змін у способі життя і ціннісних орієнтаціях різних соціальних груп, особливо молоді, то соціально-філософський підхід у вирішенні його проблем є не просто одним із важливих, але визначальним.

Це пов'язано з тим, що соціально-філософський підхід дозволяє визначити:

- соціальні межі самої сфери дозвілля;
- своєрідність дозвіллевих потреб, інтересів, характеру їх реалізації, дозвіллевої культури класів і соціальних груп суспільства;
- спільне і відмінне у дозвіллевій культурі окремих соціальних груп, зони їх співпадання і протистояння, як і взаємовпливи і взаємовідштовхування;
- соціокультурні типи і профілі дозвіллевої культури, в тому числі як прояв міри їх модернізованості;
- міру інерційності і динамічності та трансформованості окремих елементів і типів дозвіллевої культури, їх соціокультурної «запрограмованості» і свободи;
- нові модернізаційні і постмодернізаційні явища в системі дозвілля, їх поширеність і перспективність;
- співвідношення державної і приватно-комерційної мережі закладів задоволення дозвіллевих потреб, організованого і самодіяльного типів дозвілля;
- вплив характеру і змісту дозвілля на спосіб життя, існування людини, особистості в цілому, її життєдіяльність і долю, міру креативності, характеру відтворення її соціальних сил і творчості, що й повинно було б стати основою програми соціолого-культурного дослідження стану і перспектив, програмування розвитку дозвіллевої діяльності.

Виходячи з такого підходу, стає очевидною криза сучасного клубного закладу як установи, орієнтованої переважно на навчально-репетиційну роботу художніх колективів та підготовку масових заходів, яка породжує епізодичність участі у роботі і обмежує число відвідувачів клубних закладів.

Кризовий стан культурно-просвітницької мережі, її застійний характер пов'язаний не тільки з фінансовими обмеженнями та скороченням профспілкової та відомчої мережі, але, очевидно, переважно з тим, що консервативно-традиціоналістська мережа не змогла «відгукнутись», підтримати і задовольнити нові потреби, особливо молоді, пов'язані з культурними рухами (молодіжними, художньо-експериментальними, екологічними, національно-фольклорними). Це породило відрив, суперечність між реальними культурними потребами нових генерацій суспільства і стагнаційно застиглою практикою роботи традиційної культурної мережі.

Завдання філософа в цій ситуації полягає в вивченні соціокультурного середовища, регіонально-культурного профілю, своєрідності його потреб в цілому і нових запитів агентів нової соціальної структури (підприємців, фермерів, бізнесменів та ін.), сприяючи формуванню відповідної їм

соціокультурної структури дозвіллевої мережі (інфраструктури). Особливу роль в процесі подолання ситуації соціокультурного відчуження, яка склалась між державною дозвіллевою мережею і запитам населення певного середовища, мають зіграти громадські і, в значній мірі, громадсько-культурні об'єднання й організації, як маніфестанти громадянського суспільства, яке складається, через контакт і співпрацю з якими має відбуватись розвиток культурної діяльності, загальна гармонізація відносин закладів культури з громадянами, а надалі і перетворення нових типів установ культури в джерела соціокультурного перетворення і оновлення діяльності.

Постановка проблеми управління сферою дозвілля, коли державними органами робиться все можливе для подолання всілякого управління в галузі культури, може здатись парадоксальною, однак, це залежить від розуміння базового терміну «управління».

Ми виходимо із розуміння поняття управління як єдності прогнозування, планування, регулювання і виховання, яке найбільше, очевидно, відповідає природі культури і цілісності процесу її буття в суспільстві.

Власне соціально-філософський підхід в управлінні модернізацією та постмодернізацією дозвіллевої сфери і полягає у цілісному забезпеченні інформацією та порівняльному аналізі взаємозв'язаних процесів прогнозування, планування, регулювання і виховання як важливішої умови ефективності реалізації намічених перспективних державних програм.

ВИСНОВКИ: 1. Дозвілля у сьогоденні необхідно аналізувати як соціокультурну систему різноманітних видів діяльності, орієнтовану на реалізацію всебічних потреб людства, що сприяє рекреації особистості та здійснюється у вільний час індивіда.

2. В модернізаційному та постмодернізаційному суспільстві дозвілля неможливо аналізувати без її рекреаційної складової.

3. Вихідним у сучасній ситуації у сфері дозвілля в українському суспільстві є врахування особливостей нової соціокультурної ситуації, яка характеризується зміною пріоритетів і акцентом на розвитку національної культури шляхом задоволення і розвитку духовних потреб громадян.

4. Традиційним засобом прогностичного бачення проблем є вивчення стану дозвіллевих потреб і їх екстраполяція на майбутнє з урахуванням тенденцій трансформації нової культурної реальності, яка складається.

5. Вивчення специфіки дозвіллевої діяльності потребує визначення її структурних компонентів: типів і форм діяльності, їх моделей і функцій; діяльності керівника (художника, технолога і т. д.) і споживача, який освоює зміст і форми дозвіллевої діяльності; якості діяльності – пізнавальної, репродуктивної, творчої; об'єктно-суб'єктних відносин у різних видах дозвільної діяльності; ціннісно-орієнтаційної спрямованості; соціокультурних орієнтирів.

6. Основні висновки щодо соціокультурних трансформаційних процесів у сфері дозвілля:

– дозвілля в умовах формування нової соціокультурної реальності стає сферою, де сходяться в соціологічному і культурному вимірі всі соціокультурні модернізаційні процеси, формується спосіб життя, закріплюється ціннісно-нормативна система і формується культурний потенціал майбутніх змін;

– сучасна культурно-дозвілева ситуація в Україні характеризується, насамперед, як кризова, коли традиційна заієрархізована система культурного обслуговування себе зжила, а нова ще не усталилась, відлагоджуючи оптимальні форми свого функціонування;

– визначення потенціалу певних форм роботи і потреб населення створює підґрунтя для реалізації управлінської стратегії як єдності діагностики, прогностики, планування і виховання в сфері дозвілля;

– найбільш ефективним у розвитку системи дозвілля є механізм гнучкого поєднання державних, централізовано-адміністративних та приватних, ініціативно-підприємницьких засад діяльності закладів культури на основі соціально-культурного експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цимбалюк Н. М. Соціологія дозвілля / Н. М. Цимбалюк. – К.: ДАКККіМ, 2001. – 180 с.
2. Хренов Н. А. Мифология досуга / Н. А. Хренов. – М., 1998. – 448 с.
3. Жаркова Л. С. Культурно-досуговая деятельность. Теория, практика и методика научных исследований / Л. С. Жаркова, А. Д. Жарков, В. М. Чижиков. – М., 1994. – 111 с.

© **К. Н. Вергелес**

4. Цимбалюк Н. М. Соціально-економічні проблеми вдосконалення культурно-дозвілєвої діяльності в закладах культури України (теорія, методика, практика) / Н. М. Цимбалюк. – К., 1997. – 151 с.
5. Державна програма (проект): «Культура. Просвітництво. Дозвілля». – К.: УЦКД, 1995. – 20 с.
6. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / [за ред. В. Ворони, М. Шульги]. – К.: Ін-тут соціології НАН України, 2010. – 636 с.
7. Культурная активность молодежи. Социология культуры: Сб. науч. трудов / [отв.ред. Е. В. Затуловская]. – М.: НИИК, 1989. – 142 с.
8. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття. Кол. монографія / [під ред. М. О. Шульги]. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1999. – 687 с.

УДК 001.891:316.647+303.442.4

К. Н. Вергелес - аспірант кафедри філософії і методології науки Одеського національного політехнічного університета

ПРЕДПОНИМАНИЕ И ПОНИМАНИЕ В НАУЧНОМ ИССЛЕДОВАНИИ И НАУЧНОМ ЗНАНИИ

Исследуется соотношение понятий «предпонимание» и «понимание» в науке. Показывается, что предпонимание является началом понимания по аналогии с концепцией, которая является началом построения теории.

***Ключевые слова:** предпонимание, понимание, концепция, теория, научное исследование, научное знание.*

ПЕРЕДРОЗУМІННЯ ТА РОЗУМІННЯ В НАУКОВОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ТА НАУКОВОМУ ЗНАННІ

Досліджується співвідношення між поняттями «передрозуміння» та «розуміння» в науці. Показується, що передрозуміння є початком розуміння за аналогією з концепцією, яке є початком побудови теорії.

***Ключові слова:** передрозуміння, розуміння, концепція, теорія, наукове дослідження, наукове знання.*

PRECOMPREHENSION AND COMPREHENSION IN SCIENTIFIC RESEARCH AND SCIENTIFIC KNOWLEDGE

The correlation of the terms “pre-comprehension” and “comprehension” in the science is analysed in the paper. Pre-comprehension is shown as an outset of comprehension much as conception that is an outset of the theory constructing.

***Keywords:** pre-comprehension, comprehension, conception, theory, scientific research, scientific knowledge.*

Настоящая работа посвящена вопросу соотношения предпонимания и понимания в научном исследовании и научном знании. Такая постановка вопроса продиктована тем моментом, что обычно под «пониманием» в философии и науке понимается определенная познавательная процедура или способность, в то же время когда «предпонимание» обычно понимается как то, что предшествует пониманию.

Источниками, на которые мы будем опираться, будут статьи, взятые из энциклопедических словарей по философии. Данный выбор источников продиктован тем, что существуют различные интерпретации понятий «предпонимание» и «понимание». В связи с этим мы хотели бы основываться на чём-то более или менее конвенциональном, общепринятом, стандартизированном. Такой может